

**CONTRACTACIÓ RESPONSABLE SOCIAL I AMBIENTAL
BALANÇ MUNICIPAL 2009-2010**

Informe al Consell Plenari de l'Ajuntament de Barcelona

17 de desembre de 2010

Antecedents

La mesura de govern *Foment de l'ocupació i la contractació municipal* presentada al Plenari del Consell Municipal de 22 de març de 2002 es va posar com a horitzó aprofundir en la incorporació de clàusules socials en els contractes de l'Ajuntament, els seus organismes autònoms i les empreses municipals. En aquell moment la mesura era jurídicament possible i no partia de zero ja que es disposava d'una àmplia experiència que avalava els resultats a aconseguir, permetia la concreció del nombre de llocs de treballs a reservar estipulats en les clàusules de cada contracte i facilitava que Ajuntament, les xarxes d'economia social i les entitats d'inserció laboral contribuïssin a aportar als adjudicataris dels contractes les persones candidates a ocupar els llocs de treball i a promoure programes de formació per a la capacitat professional. En aquella sessió s'indicava que els serveis municipals s'encarregarien de fer les accions de coordinació i seguiment escaients i que es crearia una comissió per a l'aplicació de la mesura a les diverses àrees municipals. En aquest sentit, l'any 2002 l'Ajuntament de Barcelona explicitava amb l'impuls de la mesura de govern la seva aposta per la incorporació de clàusules socials en els plecs de condicions de la contractació municipal i, també, posava de manifest el valor i la riquesa de l'extensa activitat econòmica, d'inversió i de generació i de millora en les condicions d'ocupació.

Seguint en aquesta línia, en la sessió del Consell Plenari de 27 de gener de 2006, es va presentar la mesura de govern sobre *Introducció de clàusules ambientals en els plecs tipus de la contractació municipal*, la qual suposava un aprofundiment de la mesura de 2002 i la generalització de les clàusules ambientals en la contractació municipal a través de tres accions de suport que en facilitaven l'aplicació: incrementant la formació específica adreçada a gestors i responsables de la contractació municipal; augmentant la informació i assessorament a través del web municipal; i difonent informació adreçada als proveïdors i empreses sobre la política municipal de compra sostenible.

L'entrada en vigor de la Llei 30/2007, de Contractes del Sector Públic (LCSP), va suposar una magnífica oportunitat per donar un nou impuls a la contractació responsable i, en consonància amb les anteriors iniciatives, en la sessió del *Consell Plenari de 19 de desembre de 2008*, es va presentar la mesura de govern **Contractació responsable: nou impuls de la contractació social i ambiental** amb l'objectiu principal produir canvis que enfortissin decididament la responsabilitat social i ambiental en els processos de contractació de l'Ajuntament. Igualment, la mesura s'orientava a situar la capacitat de contractació municipal com a palanca de creació d'ocupació i com a instrument de lluita contra l'atur en els col·lectius socialment més vulnerables. La mesura de govern ressaltava especialment tres elements de fons: ocupació de qualitat, inclusió social i protecció del medi ambient.

Com a elements definidors que estructuraven aquella mesura destacava d'una banda, la introducció en la contractació municipal del concepte de reserva social, entès com la contractació d'un ampli ventall de serveis i prestacions amb empreses d'inserció sociolaboral inscrites en el Registre creat per la llei reguladora d'aquest sector, i que tenen com a finalitat primordial la integració de persones en risc o en situació d'exclusió social: persones amb discapacitat física; persones perceptores de la renda mínima d'inserció; joves provinents d'institucions de protecció de menors i persones aturades de llarga durada majors de 45 anys. De l'altra, establia una extensa tipologia de contractes vinculats al concepte de reserva social: contractes d'obra, serveis i subministrament, manteniment, restauració o recollida i transport de residus.

La mesura de govern sorgia amb instruments tècnics de suport com un enllaç permanent a la intranet municipal cap al directori de compra social d'àmbit català; la creació d'un banc de bones pràctiques en matèria de contractació social i ambiental i el nomenament de referents professionals en l'àmbit de la contractació responsable per donar formació i assessorament als òrgans gestors.

També comptava amb la incorporació als contractes de l'Ajuntament d'una memòria d'ocupació per valorar l'impacte en la creació de llocs de treball i la tipologia dels contractes i els perfils professionals vinculats. En aquest sentit, es preveia que les empreses adjudicatàries haurien d'aportar informació sobre la contractació de persones aturades.

Resultats d'aplicació de la Mesura de Govern del 2008

1) Establir els contractes i la quantia vinculada a reserva social

La quantia fixada com a objectiu global per a l'exercici pressupostari de l'any 2009 per a l'Ajuntament de Barcelona -incloent els seus organismes autònoms, entitats públiques empresarials i empreses municipals- en contractes de reserva social, s'estableix en un import no inferior a 5 milions d'euros, ni superior al 20% de l'import contractat en l'exercici anterior pels procediments menors i negociat. En aquest escenari s'identifiquen els 46 operadors amb el compromís de concretar la contractació anual per aquest import.

L'any 2009 es tanca amb un balanç global de 4.599.098,08 €. D'aquesta quantitat, 2.777.550,18 € correspon al volum de reserva social en contractació menor i procediments negociats; mentre que 1.821.547,90 € correspon al volum de reserva social assolida en contractes oberts.

Per a l'any 2010, vist com ha evolucionat la posada en marxa de la reserva social, es decideix mantenir la xifra no inferior a 5 milions d'euros, i es fa una nova anàlisi de la gestió de la contractació acollida a reserva social tenint en compte la realitat de cada operador i els resultats obtinguts durant el 2009. Igualment es fa una aposta per a fer entrar en joc el concepte de contracte restringit -segons allò establert a la disposició addicional setena de la Llei de Contractes del Sector Públic- i possibilitar la licitació en contractes de major quantia exclusivament a empreses d'inserció social i/o centres especials de treball.

En aquesta línia, la quantia assolida en reserva social en contractes menors i negociats, i en procediments restringits és de 3.306.758,88 €. A aquesta xifra cal novament sumar el volum assolit en reserva social en contractes oberts, que és de 3.040.325,18 €. Sumades les dues quantitats, el total de l'any 2010 assoleix la xifra global de 6.347.084,06 €.

Quadre comparatiu reserva social 2009-2010 (per operadors)

Reserva social	2009	2010
AJUNTAMENT (sectors i districtes)	2.334.306,26 €	3.756.834,83 €
OO.AA. i Empreses Municipals	2.264.791,82 €	2.590.249,23 €
Total contractació amb reserva social	4.599.098,08 €	6.347.084,06 €

Quadre comparatiu reserva social 2009-2010 (per tipologia de contractació)

Reserva social	2009	2010
Import contractes menors i negociats	2.777.550,18 €	3.306.758,88 €
Import contractes oberts	1.821.547,90 €	3.040.325,18 €
Total contractació amb reserva social	4.599.098,08 €	6.347.084,06 €

Els quadres comparatius ens mostren la tendència al creixement i la consolidació de la Reserva Social al llarg dels dos anys de desplegament de la Mesura de Govern. El creixement global -2010 en relació a 2009- ha estat del 38%. Per operadors, la reserva social ha crescut un 60,9% als sectors i districtes municipals; amb un creixement menor, del 14,3%, entre els organismes autònoms i les empreses. Segons la tipologia de contractació, l'enfortiment de la reserva social ha estat més rellevant en els procediments oberts, un 66,9%; mentre que en els procediments menors, negociats i restringits, el creixement s'ha situat en el 19%.

El balanç acumulat dels dos primers anys de desplegament de la Reserva Social ens dona un volum global de contractació amb empreses d'inserció social i centres especials de treball de 10.946.182€. D'aquesta xifra, 6,1 milions € (el 56%) correspon a l'estructura de Sectors i Districtes; i 4,8 milions € (el 44%) als Instituts i Empreses municipals. Idèntica proporció s'estableix entre els dos tipus de procediments de contractació: el 56% de la reserva social s'ha aplicat a contractes menors, negociats i restringits; i el 44% a contractes oberts. Així doncs, podem concloure que el balanç és positiu, i ho és en dos sentits: d'una banda, s'ha superat en un 10% el llindar inicialment previst dels 10 milions d'euros; d'altra banda, s'ha mantingut una relació equilibrada entre operadors i entre tipologies de contractació, fet que expressa el bon nivell de penetració del model de la reserva social en el conjunt de l'estructura municipal i en el conjunt dels procediments.

A tall d'exemple, són destacables exercicis concrets que alguns dels operadors han fet aprofitant-se de la reserva social.

- Cal destacar la iniciativa de Barcelona Serveis Municipals durant l'any 2009 adreçada a promoure l'ocupació de persones amb dificultats d'inserció en el mercat laboral, tot i establint en el plec de clàusules particulars de serveis auxiliars corresponent a la gestió de cinc aparcaments municipals (Mar Vella, Almogàvers-Llacuna, Foc, Sant Martí i Bus Consell de Cent), que per ser admès com a licitador es comptés amb el 100% del personal adscrit a l'execució de la prestació, inclòs en el col·lectiu de persones amb discapacitat, essent adjudicat a un centre especial de treball per un valor de 691.112 €.

- L'Institut Municipal de Parcs i Jardins ha adjudicat durant l'any 2010 els contractes corresponents a la prestació del servei de conservació de la jardineria i neteja de set parcs (Turó de Monteroles, Vil·la Amèlia i Vil·la Cecília, Putget, Guineueta, Cervantes, Aigües del Guinardó i Pegaso) de la ciutat de Barcelona pel període de 2 anys aprofitant-se del procediment restringit i, en conseqüència, limitant l'accés a la licitació a centres especials de treball. L'adjudicació l'any 2010 per aquest concepte ha estat d'un total de 1.121.124,02 €, que per la forma contractual s'inscriuen en la categoria de reserva social.

- L'any 2010 són també destacables a nivell d'àrees i districtes la contractació amb reserva social corresponent a serveis de missatgeria, correspondència i distribució per un import de 276.966,19 €; i els serveis d'arts gràfiques i de conservació i manteniment de béns immobles per un import global de 117.559,18 €.

2) Impulsar la compra verda en els procediments de contractació municipal

Al llarg dels anys 2008-2010, s'ha aprofundit en un conjunt d'iniciatives i accions relatives als processos de compra i contractació municipal, per tal de millorar el comportament ambiental de l'Ajuntament, consolidant el desenvolupament d'una **cultura de contractació i compra ambientalment responsable**. Aquests aspectes ambientals estan relacionats amb els materials i productes utilitzats o adquirits; els mètodes i procediments en l'execució dels contractes; i el comportament ambiental dels proveïdors i fabricants. Tot això permet utilitzar el potencial dels ens públics per influir sobre el mercat i generar beneficis ambientals a gran escala, tant en àmbits locals com mundials. Cal tenir en compte que les administracions públiques generen un gran volum de compres que arriba a representar el 16% del PIB a nivell europeu, evidenciant que la seva contribució a la sostenibilitat pot ser molt significativa. Més enllà dels processos de compra verda, al llarg dels darrers dos anys, l'Ajuntament ha aprofundit també el procés **d'ambientalització de serveis municipals**. Ambdós processos, compra verda i ambientalització de serveis, tenen una ja sòlida trajectòria que avui s'emmarca en el **Programa Ajuntament + Sostenible**.

El Programa Oficina Verda 2001-2005 (primers treballs de diagnosi ambiental dels edificis municipals, elaboració de la Guia Verda...) representa el punt de partida cap a un Ajuntament ambientalment més responsable. A partir de 2006, i ja en el marc de l'Agenda 21 de Barcelona, el Programa Ajuntament + Sostenible fa del consistori barceloní un referent estatal i europeu en matèria de sostenibilitat inscrita en la seva cultura organitzativa i institucional. Amb l'objectiu de renovar i reforçar el compromís del consistori vers la sostenibilitat, el 2009 s'inicia un procés participatiu intern que, d'una banda, realitza la revisió i el balanç dels 10 anys de treball intern per la sostenibilitat i, de l'altra, permet definir de manera participada els objectius i les línies d'acció estratègiques de futur. Aquest procés, d'un any de durada, conclou amb la **Convenció Ajuntament + Sostenible el 18 de març de 2010**. Els objectius específics de la Convenció van ser:

- ✓ Fer balanç del Programa Ajuntament+Sostenible: revisar les accions vers la sostenibilitat ambiental i social desenvolupades en el conjunt de l'organització municipal.
- ✓ Acordar de manera participada els objectius i les accions futures.
- ✓ Promoure la implicació i la complicitat del conjunt de l'organització en el Programa Ajuntament + Sostenible.
- ✓ Donar visibilitat i dotar de centralitat al Programa Ajuntament+Sostenible, impulsant la transversalitat en el marc municipal.

2.1. Contractació i compra ambientalment responsable

Al llarg dels anys 2006-2008, en el marc de la Mesura de Govern sobre l'ambientalització dels contractes municipals, s'introdueixen criteris ambientals, tant obligatoris com voluntaris, als Plecs Tipus. En el *Plec de Clàusules Administratives Generals*, es va incorporar la necessitat de tenir presents les exigències de la protecció del medi ambient, amb l'objecte de fomentar un desenvolupament més sostenible. En els *Plecs de Clàusules Administratives Particulars*: **a)** s'afegeix l'opció de demanar als licitadors documentació per acreditar més solvència tècnica en el camp ambiental; **b)** s'ofereix la possibilitat d'atorgar punts per les millores ambientals en els criteris d'adjudicació del concurs; **c)** s'inclou l'obligació del contractista de fer una correcta gestió ambiental del seu servei; i **d)** s'afegeix com a falta molt greu les actuacions que, per acció o omissió, generin riscos greus sobre el medi ambient. Fins l'any 2008, fins a 21 contractes municipals d'àmbit general de ciutat havien ja incorporat clàusules ambientals en els seus respectius Plecs. A tots ells, cal afegir un bon nombre de contractes descentralitzats i d'organismes autònoms.

Al llarg del període 2009-2010 i ja en el marc de l'actual Mesura de Govern, el procés s'ha anat estenent i consolidant. En destacarem alguns exemples que simbolitzen passes endavant qualitatives: el contracte de neteja de les dependències municipals; el contracte de neteja viària i gestió de residus; el decret d'ambientalització de les obres. Així com l'aprofundiment en la política de compra responsable de fusta i de vestuari.

A) L'ambientalització del contracte de neteja de les dependències municipals (sectors i districtes)

La contracta en vigor té una durada prevista de dos anys i preveu una pròrroga de dos anys més que, cas de produir-se, finalitzaria el 28 de febrer de 2013. És un contracte centralitzat amb 20 lots corresponents als diferents districtes i àrees municipals. El seu import anual és de 11.120.623,41 €, i el seu objecte és la prestació de serveis de neteja ordinària i d'especialistes i de recollida selectiva.

D'acord amb els principis expressats a la mesura de govern de 2008, el contracte per a la prestació del servei de neteja i recollida selectiva dels edificis i locals municipals adscrits als diferents districtes i àrees de l'Ajuntament de Barcelona recull, d'una banda, un seguit de clàusules mediambientals (i socials) en els criteris d'adjudicació i en les condicions d'execució. D'altra banda, incorpora un seguit de mesures en relació a les condicions saludables de treballadors i treballadores i persones usuàries dels serveis municipals que, més enllà d'allò concretat en la Mesura de Govern, destaca per la seva importància en el terreny de les bones pràctiques en contractació pública. Són de remarcar els aspectes següents:

a) Regulació de productes

✓ Sobre els productes de neteja

Els productes de neteja han de ser respectuosos amb el medi ambient. El lleixiu sols es pot utilitzar en la neteja de llocs i elements molt concrets: neteja especialitzada d'arxius i llars assistencials, espais on es realitzin tasques assistencials que suposin risc d'infeccions. En cap cas, però, es permet l'ús generalitzat a tota la instal·lació o fora dels espais esmenats, tret que existeixin prescripcions específiques.

✓ Sobre els envasos

Han de contenir el nom comercial del producte, la designació química de possibles productes perillosos, els símbols de perill/toxicitat corresponents, les instruccions d'ús i dosificació. És responsabilitat de l'adjudicatari la gestió dels envasos generats en l'execució del contracte.

b) Comportament ambiental

Es fixen obligacions generals sobre estalvi energètic i d'aigua i respecte del medi ambient. S'obliga a apagar l'enllumenat de tots els edificis i locals que tinguin assignats al lot corresponent, exceptuant els que determini específicament el director dels treballs, i s'obliga a fer un consum responsable de l'ús de l'aigua, evitant deixar aixetes obertes dels rentamans, abocadors, dutxes, etc., i realitzant les justes descàrregues dels inodors.

c) Gestió de residus

Es regula la gestió dels residus produïts per l'activitat municipal, compromentent els treballadors municipals en minimitzar la producció de rebuig facilitant la seva separació per portar-lo a les destinacions adequades, i implicar tots els actors que intervenen des de la generació del residu fins a la seva reutilització. Així, les fraccions considerades són: paper, envasos lleugers (plàstic, llaunes i brics), vidre, matèria orgànica, rebuig, piles i bateries i materials de destrucció certificada. En algunes dependències i de forma excepcional s'ha de considerar la fracció de materials mèdics i de farmàcia. En aquests casos, són recollits per subcontractes de les empreses adjudicatàries i no per empreses d'inserció.

d) Aspectes de responsabilitat ambiental i social introduïts en els criteris de valoració

- ✓ substitució i/o introducció de nous bujols de plàstic reciclat.
- ✓ més hores de formació anuals per a cada treballador/a de temes mediambientals.
- ✓ obligació de preferència en l'adjudicació del contracte per a les proposicions presentades per les empreses que, en el moment d'acreditar la solvència tècnica exigida en aquest plec, tinguin en la seva plantilla un nombre de treballadors amb discapacitat superior al 2 %, sempre que llurs proposicions igualin en els seus termes a les més avantatjoses des del punt de vista dels criteris que han de servir de base per l'adjudicació.

e) Plans de formació de les empreses

La proposta de gestió de cada empresa adjudicatària ha de concretar un pla de formació, centrat en els aspectes mediambientals i de recollida selectiva que ha d'incloure millores en les hores de formació anual per cada treballador/a sobre aquests temes.

f) Subcontractació d'empreses d'inserció.

L'adjudicatari ha d'assegurar que la subcontractació referida a gestió de residus, la gestió dels bujols higiènics dels lavabos de dones, i dels de persones amb mobilitat reduïda, així com certes neteges especials d'arxius i fons documentals, de produir-se, ho sigui amb una empresa d'inserció laboral.

B) L' Ambientalització de la nova contracta de neteja viària i gestió de residus

La nova contracta integra neteja viària i recollida de residus en un mateix operador. A banda d'incrementar tant la quantitat (més contenidors, més freqüència de buidat...) com la qualitat (vehicles menys sorollosos, contenidors més accessibles per a tothom...) dels serveis ja existents, la principal fita de la nova contracta és el desplegament de la recollida selectiva de matèria orgànica a tota la ciutat mitjançant contenidor separat. També s'augmenta l'esforç en la recollida selectiva de les fraccions que ja es treballen (paper, vidre, envasos...).

Una altra fita és disposar de contenidors accessibles per a tothom i això és possible gràcies a la incorporació d'aspectes ergonòmics com la limitació de l'alçada, la incorporació de pedals o la senyalització per a persones invidents.

Igualment, en l'adjudicació de la contracta s'han valorat positivament les ofertes més respectuoses amb el medi ambient. Així, un 35% dels vehicles funcionen amb biodièsel, un 35% amb gas i un 30% són vehicles elèctrics, que contribueixen a reduir les emissions atmosfèriques i el soroll en la neteja i la recollida de residus d'una manera significativa. Per altra banda, es reduirà el consum d'aigua en general i, especialment, el consum d'aigua potable, maximitzant l'ús de l'aigua freàtica per part dels serveis de neteja.

La mecanització i incorporació de noves màquines ha permès incrementar l'eficiència i la qualitat del servei. El parc mòbil de vehicles i maquinària ha augmentat un 20% i ha incorporat mesures per millorar la visibilitat i la seguretat dels operaris que hi treballen.

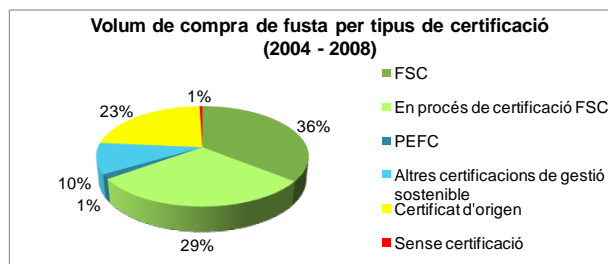
C) L' Ambientalització de les obres

L'Ajuntament de Barcelona aprova, per Decret d'Alcaldia en data a 14 d'octubre de 2009, que totes les obres promogudes per operadors municipals, organismes autònoms i empreses municipals, amb un pressupost estimat igual o superior a 450.000 €, presentin obligatòriament una Memòria Ambiental en els projectes d'obres, és a dir en la fase de redacció dels projectes d'obres. L'objectiu principal del decret és que aquests projectes d'obres incorporin una memòria ambiental que concreti les mesures encaminades a reduir l'impacte ambiental i social de l'obra a licitar.

El Decret intervé en totes les parts del procés (actuant en el projecte, la contractació i l'execució), disposa de mètode, procediments i eines comunes per a totes les àrees municipals i sistematitza el desenvolupament de les actuacions a seguir. Així, d'acord amb el procediment previst pel Decret, el projectista ha d'elaborar la Memòria utilitzant el "Manual bàsic per a l'elaboració d'una memòria ambiental" que es facilita a través de la web municipal, i que s'annexa al plec de condicions tècniques que regeix el seu procés de licitació. A través del procés de licitació, el contingut de la memòria ambiental passa a formar part del pla d'ambientalització de l'obra que el contractista ha d'elaborar prèviament a l'execució de l'obra i de complir durant la realització d'aquesta.

D) La compra responsable de fusta

La política de compra responsable de fusta de l'Ajuntament respon a la voluntat de disminuir l'impacte ambiental de la ciutat sobre el planeta tot contribuint a la gestió racional i l'aprofitament sostenible dels recursos forestals. Amb l'aprovació del Decret de política responsable de compra de fusta de 2004 i el treball desenvolupat a l'interior de l'Ajuntament per promoure la compra responsable de fusta, s'ha registrat un augment progressiu de la compra de fusta certificada. Així, durant el període de 2004 al 2008 l'Ajuntament de Barcelona ha adquirit 3.551 m³ de fusta certificada (majoritàriament FSC):

- Certificació FSC (Forest Stewardship Council)
- Certificació PEFC (Programa pel reconeixement de sistemes de certificació forestal)

Amb l'objectiu de reforçar el coneixement tècnic sobre la compra responsable de fusta l'any 2009 es va elaborar l'informe tècnic "Pautes per a la tria sostenible de fusta en elements urbans", en col·laboració amb el Col·legi d'Aparelladors, Arquitectes Tècnics i Enginyers d'Edificació de Barcelona.

E) La compra responsable de vestuari

Des del 2007, a la contractació de vestuari i calçat de Parcs i Jardins i BSM s'han introduït clàusules de caire social, i a partir del 2008 s'han introduït també criteris ambientals.

L'actual procés de fabricació de peces de roba, en general, porta associat un impacte ambiental i sobre la salut negatiu, relacionat bàsicament amb dos factors: el tipus de fibra i matèria primera utilitzada, i els processos emprats en el procés de fabricació: ús de tints, suavitzants, acabats, retardants de flama.

Els criteris ambientals i socials de compra permeten garantir que els tèxtils i altres materials específics emprats en la producció siguin respectuosos amb el medi ambient, i que el procés de producció en sí mateix s'hagi realitzat respectant els drets bàsics en el treball i la prevenció de riscos laborals recollits a la Declaració de l'Organització Internacional del Treball. També es valora, com a criteri de contractació, el percentatge total de fibres naturals procedents d'agricultura ecològica presents en l'oferta, mitjançant la possessió de les etiquetes dels organismes o autoritats públiques autoritzades per al control de l'agricultura ecològica a Europa.

2.2. L'ambientalització dels serveis

A) Ús de paper reciclat

La introducció de criteris de sostenibilitat en la compra i el consum de paper va ser una de les primeres actuacions en el marc del Programa Ajuntament + sostenible . L'objectiu és aconseguir un ús generalitzat i racional del paper reciclat. Actualment s'ha assolit un consum mitjà del 70% de paper reciclat en el conjunt de l'Ajuntament, amb un total de 10 dependències amb consums superiors al 90% de paper reciclat.

B) Venda de productes de Comerç Just

El Comerç Just és una alternativa al comerç estàndard que garanteix unes condicions de vida i de treball dignes als productors dels països del sud, ja que les organitzacions de Comerç Just pre-financen les comandes, paguen un preu raonable i estable al llarg del temps al marge de les fluctuacions de mercat, i vetllen per les condicions de treball. D'acord amb la Declaració Institucional de 2002 de l'Ajuntament sobre comerç just, es van introduir les màquines de cafè de comerç just a diferents dependències municipals, fins a comptar amb les 119 existents actualment, les quals generen un consum de 6.000 kg de cafè just a l'any.

Juntament amb l'Agència de Salut Pública i dins d'un projecte europeu SMART-SPP "Compra pública sostenible i intel·ligent", s'està treballant en un nou plec tipus per a la contractació de les màquines de vending de tot l'Ajuntament amb l'objectiu de garantir l'aplicació dels mateixos criteris a totes les dependències municipals. Això és, assegurar l'estalvi de recursos (residus, aigua i energia) i garantir que els productes oferts són més saludables i més solidaris. En aquesta línia, és previst que durant el primer trimestre de 2011 es realitzarà una prova pilot a l'Àrea de Medi Ambient per fer-la extensiva a la resta de l'Ajuntament.

C) Estalvi d'aigua en edificis i serveis municipals

L'Ajuntament de Barcelona ha elaborat un pla tècnic per a l'aprofitament dels recursos hídrics alternatius de la ciutat amb l'objectiu de disminuir el consum d'aigua potable pels serveis municipals, afavorint l'increment de la utilització del freàtic i d'altres recursos alternatius a l'aigua potable per als serveis de la ciutat, com ara el reg de parcs i jardins o la neteja de carrers i del clavegueram.

Pel que fa a jardineria, a més de potenciar l'ús de l'aigua provinent del freàtic, es continua treballant en la modernització de la xarxa de reg amb nous sistemes de programació i nous sistemes de reg amb aspersors distribuïdors d'aigua de forma més uniforme, així com la plantació de noves espècies vegetals adaptables al clima i amb poc consum d'aigua.

Els serveis de neteja de la nova contracta han posat també l'accent en aquest punt i maximitzen l'ús de l'aigua freàtica per a la seva funció, contribuint així a un major estalvi de l'aigua potable. A més, les noves màquines rentacontenidors incorporen avenços tecnològics que permeten reduir el consum d'aigua ja que incorporen economitzadors a les cisternes igual que també ho fan les escombradores baldejadors, reduint substancialment els consums d'aigua.

En aquesta línia cal destacar també l'arranjament i la millora de les 302 fonts ornamentals de la ciutat, amb actuacions que milloren els sistemes de recirculació i filtració de l'aigua per millorar-ne l'eficiència ambiental. També en el cas de les fonts es treballa per incrementar la xarxa freàtica, destacant en aquest sentit el fet que, des de febrer del 2010, La Font Màgica de Montjuïc i les 49 fonts ornamentals de l'eix Maria Cristina utilitzen ja aigua freàtica per tal de seguir els criteris d'estalvi i eficiència ambiental

Una altra mesura per a reduir el consum d'aigua ha consistit, l'any 2009 i 2010, en la substitució de 166 urinaris convencionals per altres que no utilitzen aigua i aquesta operació ha suposat un estalvi d'aigua entre 3 i 4 litres per ús. Aquests canvis s'han efectuat a diferents dependències dels districtes de Les Corts, Sant Andreu, Ciutat Vella, Sarrià-Sant Gervasi i Sant Martí. També en els edificis gestionats per la Gerència de Serveis Generals i en oficines de Medi Ambient i d'Acció Social i Ciutadania. En aquesta mateixa línia, en diferents dependències municipals dels edificis consistorial, del Museu Picasso i de les platges de Barcelona s'ha procedit a substituir els elements de consum d'aigua per altres més economitzadors: aixetes temporitzades, reductors de cabdal, airejadors i mecanismes de doble descàrrega (3 i 6 litres) per a WC.

D) Estalvi energètic en la gestió de PCs

A proposta de l'Institut Municipal d'Informàtica s'ha realitzat una prova pilot amb 190 ordinadors connectats, en els quals s'ha instal·lat un programa que té la capacitat de copsar l'estat energètic del PC, d'acord amb certs paràmetres configurats en un servidor i distribuir-los de manera automatitzada a tota la plataforma. La gestió d'aquest programa detecta l'estat energètic i l'activitat en els ordinadors i pantalles i permet posar-los en estat de baix consum davant l'absència d'ús o bé per programació horària. Com a resultats d'aquesta prova pilot destaca: **a)** Estalvi de 53.000 kWh per any; **b)** Reducció de 27,56 Tn de CO₂ per any.

2.3. Bones pràctiques de responsabilitat ambiental

Més enllà de les accions en matèria d'ambientalització de contractes, compres i serveis, cal considerar també breument els avenços produïts en pràctiques de col·laboració entre medi ambient i altres agents, compensació d'emissions i sensibilització, en la mesura que complementen el canvi cultural cap a la responsabilitat ambiental de l'organització municipal.

A) Pràctiques de col.laboració

- Col·laboració amb l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat: s'ha acordat la incorporació d'una educadora laboral i una psicòloga per tal de fer un diagnòstic que avaluï el grau d'integració dels treballadors/es amb discapacitat en el manteniment d'espais verds i de la jardineria, i si cal portar a terme un pla d'atenció individual. La col·laboració inclou un protocol d'acollida en cas de trasllats a noves brigades de jardineria.
- Col·laboració amb Intermón-Oxfam: s'han adquirit 3.200 samarretes de comerç just i fetes amb cotó cent per cent ecològic per al personal de l'Institut de Parcs i Jardins.
- Col·laboració amb el Centre d'Iniciatives per a la Reinserció: a través del lliurament de bosses de cotó ecològic en els punts verds de la ciutat, per fomentar la reducció de la utilització de bosses de plàstic d'un sol ús.
- Col·laboració amb Femarec SCCL i la Fundació Humanitària Dr.Trueta: acord per a la recollida de tòners de fotocopiadores i impressores a l'Ajuntament assegurant el posterior reciclatge i reutilització.

B) Pràctiques de compensació d'emissions

L'any 2005 es va signar un conveni entre l'Ajuntament de Barcelona i l'ONG Fundació Natura per promoure la iniciativa Zero CO₂ dins de les activitats municipals.

Aquesta iniciativa pretén donar suport al mecanisme de la compensació d'emissions i difondre'l al conjunt de l'organització municipal, incrementant el nombre d'actes i esdeveniments que realitzen la compensació d'emissions.

Durant els anys 2008 i 2009 s'han compensat les Festes de la Mercè, les edicions de les Guies de Nadal, la Ciutat de les Persones i la Convenció Ajuntament+Sostenible, entre d'altres.

El projecte en el qual es participa és en el segrest de carboni en comunitats de pobresa extrema a la Sierra de Mèxic. Es segresta carboni de l'atmosfera mitjançant la reforestació de terres prèviament convertides per a ús agrícola i ramader, combatent alhora la pobresa i impulsant el desenvolupament sostenible mitjançant la creació de nombrosos ecosistemes forestals a petita escala. D'aquesta manera, la compra d'emissions de gasos amb efecte hivernacle proporciona un estímul econòmic a la població local, la qual s'assegura una font d'ingressos sense necessitat de desforestar el terreny per altres activitats.

C) Pràctiques de sensibilització

"A l'Ajuntament, com a casa" és una campanya de sensibilització i estalvi que centra l'atenció en àmbits concrets: separació de residus per reduir-ne el volum; estalvi energètic per al correcte ús dels aparells de calefacció o aire condicionat; tancament d'elements, com ordinadors, llums...; estalvi d'aigua en la utilització dels lavabos; i bon ús dels materials d'oficina. Amb aquesta finalitat s'han preparat tres tipus de materials de comunicació per cada àmbit:

3) Impulsar la incorporació de clàusules socials i ambientals als plec administratius particulars i tècnics

S'ha incorporat el principi de la contractació responsable al Plec de Clàusules Administratives Generals. I s'ha incorporat també als plec model la preferència en l'adjudicació -en cas d'empat- de les empreses que tinguin en la seva plantilla personal amb discapacitat o en situació d'exclusió social, i amb entitats sense ànim de lucre (en els termes que estableix la disposició addicional sisena de la Llei de Contractes del Sector Públic). En concret, al Plec de Clàusules Administratives Generals de l'Ajuntament s'ha incorporat una Clàusula 2, corresponent a les clàusules socials i ambientals. En ella s'estableixen, en síntesi, tres elements de novetat:

- En primer lloc, es fixa que constitueix un principi de tota l'activitat contractual municipal "l'atenció a consideracions de tipus social i mediambiental, amb la finalitat de promoure l'ocupació de persones amb dificultats particulars d'inserció laboral, eliminar les desigualtats entre els homes i les dones, combatre l'atur, i afavorir la formació en el lloc de treball".
- En segon lloc, s'estableix que per garantir l'efectivitat d'aquest principi, els plec de clàusules administratives particulars inclouran clàusules socials i ambientals que tindran la naturalesa de "condicions especials d'execució".

- Finalment es concreta que “en la fixació de clàusules socials es procurarà incloure l’obligació de l’adjudicatari que el 20%, com a mínim, del personal de nova contractació que es requereixi per a l’execució del contracte, pertanyi a algun dels 11 col·lectius de persones en risc d’exclusió laboral que es relacionen”... Alguns d’aquests col·lectius són: persones majors de 45 anys en situació d’atur, persones perceptores de la renda mínima d’inserció, dones majors de 30 anys sense experiència laboral o amb cinc anys d’inactivitat, joves majors de 16 anys tutelats o ex tutelats, persones ex-recloses o en llibertat condicional, persones amb problemes de drogoaddicció etc...

En aplicació ja d’aquest principi i a tall il·lustratiu d’exemple, en els plecs dels contractes FEIL (Fons Estatal d’Inversió Local) l’any 2009 es va establir una clàusula de “condició especial d’execució”, segons la qual per a l’execució d’obra l’adjudicatari havia de contractar necessàriament personal que es trobés en situació d’atur, tot indicant que es realitzaria preferentment per mitjà del Servei d’Ocupació de Catalunya. Aquesta mateixa experiència ha estat traslladada als plecs de clàusules dels contractes FEOSL (Fons Estatal per a l’Ocupació i la Sostenibilitat Local) per al 2010.

Igualment, s’ha començat ja a treballar en el procés d’incorporació als plecs de clàusules de l’Ajuntament de Barcelona de les possibilitats que ofereix la [Guia de Clàusules Socials](#) publicada per la Generalitat de Catalunya el mes de març d’aquest any.

4) Augmentar la informació, formació i l’assessorament sobre la matèria

Per tal de donar acompliment a aquest apartat de la Mesura de Govern, s’han posat en marxa, d’una banda, un conjunt de dispositius i espais de treball: l’Oficina d’Assistència com a espai vertebrador, el qual impulsa la Xarxa de Referents i el Grup de Professionals. D’altra banda, un àmbit de participació dels agents socials: el Grup Mixt. Finalment, l’Ajuntament ha participat en diverses Jornades i Seminaris, i ha impulsat la difusió de les pràctiques de contractació responsable en l’àmbit català, estatal i europeu.

- ✓ **Creació de l’Oficina d’Assistència a la Contractació Responsable:** s’ha constituït, en l’àmbit de la gerència de serveis generals i coordinació territorial, amb l’objectiu de proveir assistència i fer el seguiment al desplegament de la Mesura de Govern. L’Oficina té adjudicades 11 funcions, les quals es poden agrupar en 5 grans blocs:
 - a. prestar assessorament tècnicojurídic als diferents departaments municipals i ens del grup Ajuntament en aplicació de l’acord de reserva social i de la inclusió de clàusules socials en els plecs de contractació.
 - b. Crear, mantenir i desenvolupar l’espai web de l’Oficina, a través del qual es tindrà accés a informació rellevant referent a bones pràctiques, xarxa de referents interdepartamentals i manuals de tipologia de clàusules, entre d’altres.

- c. Dissenyar, en col·laboració amb el departament de Formació, accions formatives en format presencial o semipresencial, per tal de garantir nivells adequats i dinàmics de formació als tècnics municipals.
 - d. Col·laborar amb l'oficina del programa Ajuntament + Sostenible pel que fa al seguiment de la compra verda; i amb Barcelona Activa en relació a la definició i aplicació de les memòries d'ocupació en els contractes municipals.
 - e. Coordinar, dinamitzar i donar suport a: la xarxa de referents, el grup de treball i la comissió de contractació responsable.
- ✓ **Xarxa de referents en matèria de contractació responsable:** l'aplicació de la Mesura de Govern i els nous projectes han propiciat que, amb l'entrada en joc dels 44 operadors municipals, es generi una xarxa de referents en matèria de contractació responsable de la qual en formen part més de 70 professionals municipals. El nivell d'especialització i l'experiència d'aquests ha donat lloc a que *de facto* la xarxa presti assistència en el dia a dia al conjunt d'operadors de la contractació responsable.
 - ✓ **Grup de treball de contractació responsable:** es tracta d'un grup format per diversos professionals municipals molt actius en la posada en marxa de les accions previstes a les primeres mesures de govern entorn la contractació responsable, i proactius en les mesures aplicades. Es reuneix amb una periodicitat trimestral amb la finalitat de compartir els avenços assolits i proposar millores.
 - ✓ **Grup mixt de contractació responsable:** aplega l'administració municipal i persones representants dels centres especials de treball, d'empreses d'inserció laboral, sindicats i la tercer sector social. Té com a objectiu ser un espai de comunicació i participació del conjunt dels agents, i posar en comú els avenços que es produeixen en aquest àmbit. Aquest grup, dinamitzat des de la Gerència de Serveis Generals i Coordinació Territorial, es reuneix amb una periodicitat quadrimestral i està format per representants de l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat, Barcelona Activa, la Federació d'Empreses d'Inserció Laboral, la Federació de Centres Especials de Treball, la Fundació Formació i Treball, la Fundació Trinijove, Ca n'Ensenya, Taula del Tercer Sector, Comissions Obreres, Unió General de Treballadors i la pròpia Gerència de Serveis Generals i Coordinació Territorial.
 - ✓ **Sessions informatives i formatives:** com a pioner en l'adopció de compromisos en matèria de contractació responsable, l'Ajuntament ha participat a diverses sessions i jornades de reflexió i formació. Entre les més importants, cal destacar: la Jornada Europea de Contractació Social a Nantes (França), 16-18 de novembre del 2008; la Jornada Estatal "Les Clàusules Socials, una resposta a l'atur" a València, 16-6-2010; el I Seminari del Projecte Europeu RESSOC, a Barcelona, 2 de juliol del 2010; el Congrés Estatal de la Federació Espanyola d'Empreses d'Inserció Social, a Barcelona, 28 de setembre del 2010; i la Sessió de Formació de la Gerència de Recursos Humans i Organització sobre contractació administrativa, el 30 de novembre de 2010.

- ✓ **Article a La Municipal** núm. 118: “Contractes amb sensibilitat social i ambiental” d’abril 2010 sobre el compromís de l’Ajuntament per afavorir la reinserció dels col·lectius més vulnerables i garantir el respecte al medi ambient per mitjà de contractes que inclouen clàusules socials i ambientals.
- ✓ **Participació en el *Barcelona Social Label***: es tracta d’un espai i una fira professional, promoguda per la Federació d’Empreses d’Inserció Laboral de Catalunya que tindrà lloc els dies 23 i 24 de febrer de 2011, i en la qual l’Ajuntament participarà i s’implicarà de manera activa, enfortint el model de *territori socialment responsable*, per mitjà, entre d’altres instruments, de la contractació social i ambiental.
- ✓ **Edició de tres guies** més de la col·lecció de Guies d’Educació Ambiental: *Som el que vestim*, *Guia d’Hotels més sostenibles* i *Guia de Congressos més sostenibles*

5) Impulsar la contractació administrativa com a palanca de canvi en matèria d’ocupació

Aquest objectiu impregna de forma transversal la Mesura de Govern de desembre de 2008. En aquest sentit, l’Ajuntament per mitjà de Barcelona Activa ha treballat en un document de *Bases per la confecció de la Memòria d’Ocupació en relació als grans plecs de contractació municipal*.

El document s’emmarca clarament en el programa de contractació responsable, però també en el Pacte per l’Ocupació de Qualitat 2009-2011, el qual inclou una línia d’acció (mesura 9) en el sentit de “fomentar la qualitat de l’ocupació de responsabilitat pública, tot garantint que les empreses que accedeixen a les contractacions públiques compleixin amb les obligacions socials derivades de la normativa vigent i, d’altra banda, contribuir a una millora en l’estabilitat i la qualitat en l’ocupació”.

El document de bases sobre les memòries d’ocupació estableix que aquestes memòries han de permetre obtenir una informació rellevant en relació a tres qüestions clau:

- l’impacte **quantitatiu** en termes d’ocupació generada a través de la contractació municipal
- informació **qualitativa** sobre les característiques de la contractació generada
- informació relativa als **perfils** professionals i les **ocupacions** que es fomenten a través de la contractació pública municipal.

Pel que fa a la temporalitat de les memòries d'ocupació, s'estableix que aquestes s'hauran de confeccionar en tres moments:

- en el **procés de licitació**, on caldrà requerir a les empreses informació sobre volum total de contractació, nova contractació, treballadors/es provinents de l'atur i perfils professionals.
- en la **fase inicial d'execució** del contracte, on caldrà aprofundir sobre els perfils socials dels col·lectius vulnerables subjectes de la nova contractació.
- en la **fase de control i expiració del contracte**, on caldrà aportar informació que permeti determinar el grau d'assoliment de les memòries presentades en els moments precedents.

El document de bases estableix que la implementació de les memòries d'ocupació requerirà d'una prova pilot per tal de valorar la idoneïtat dels esquemes i les metodologies proposades. Aquesta prova pilot s'ha vingut realitzant al fil de les contractacions municipals derivades dels Fons Estatals, el FEIL 2009 i el FEOSL 2010. La lectura en clau d'ocupació de les clàusules dels projectes FEIL 2009 ens proporciona dues dades rellevants:

- a) la contractació municipal ha consolidat l'ocupació de **3.980** treballadors integrats a les empreses adjudicatàries en el moment inicial de l'execució del contracte.
- b) els projectes objecte de contractació han generat **5.705** noves ocupacions a Barcelona, en el marc de l'execució d'aquests projectes.

Així doncs, la memòria d'ocupació del FEIL comptabilitza un total de 9.685 contractacions vinculades als projectes d'inversió pública municipal amb fons estatals al llarg de l'any 2009.

El mateix exercici s'està realitzant enguany al fil dels projectes del FEOSL. No es disposa aquí encara de dades definitives atès que molts projectes es troben encara en fase d'execució i s'està per tant a l'espera de les comunicacions finals per part de les empreses contractades. Tot i així, les informacions inicialment donades per les adjudicatàries ens permeten quantificar en 3.091 els llocs de treball mantinguts o creats arran del programa FEOSL.

El balanç ocupacional 2009-2010 de la contractació municipal amb fons estatals se situaria, per tant, en un escenari a l'entorn dels 12.776 llocs de treball mantinguts o generats. A aquesta xifra cal sumar a l'entorn dels 630 llocs de treball directes generats per mitjà de la contractació en reserva social (uns 280 l'any 2009 i 350 enguany). Això ens donaria un global de **13.406 ocupacions**. Essent unes **7.896 d'aquestes de nova creació i concentrades en col·lectius en risc o situació d'exclusió laboral**.

6) Creació de la Comissió de Contractació responsable social i ambiental

En compliment de la Mesura de Govern, s'ha creat la **Comissió de Contractació Responsable Social i Ambiental** presidida pel Segon Tinent d'Alcalde i de la qual en formen part la Gerència Municipal, la gerència de Serveis Generals i Coordinació Territorial, la gerència de Recursos Humans i Organització, les àrees de Medi Ambient i d'Acció Social i Ciutadania, l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat, Barcelona Activa, el Districte d'Horta-Guinardó, BIMSA, i Serveis Jurídics. Des de la seva constitució, ha celebrat quatre sessions de treball: en dates 17 de febrer i 22 de juliol de 2009, i 4 de febrer i 9 de juliol de 2010.

És previst que la Comissió de Contractació Responsable Social i Ambiental acabi substituint formalment tant la comissió tècnica de contractació social, com el grup de seguiment de compra verda de l'Ajuntament.

Barcelona, 10 de desembre de 2010